

QISHLOQ XO'JALIGIDA TOMORQA YERLARINING O'RNI*Mirzaaxmedov Zafar Anvar o'g'li**O'zbekiston fermer, dehqon xo'jaliklari va
tomorqa yer egalari kengashi yetakchi mutaxassisi**Mirzaaxmedova Nargiza Abdumumin qizi**Toshkent davlat Agrar universiteti 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: Qishloq xo'jaligi, dunyo miqyosida aholining ehtiyojlarini qondirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiluvchi muhim soha sifatida tanilgan. Qishloq xo'jaligi tizimining asosiy bo'limlaridan biri bo'lgan tomorqa yerlarining ahamiyati esa o'ziga xos va alohida o'rin tutadi. Tomorqa yerlarining o'rni, asosan, qishloq joylarida aholining o'zini o'zi ta'minlash va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda katta ahamiyatga ega. Bu maqolada tomorqa yerlarining qishloq xo'jaligi tizimidagi o'rni, iqtisodiy va ekologik foydalari, shuningdek, uning samaradorligini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat xavfsizligi, o'simliklar, sabzavotlar

Tomorqa yerlarining ta'rifi va tarixi

Tomorqa yer — bu asosan shaxsiy foydalanish uchun ajratilgan, kichik yer maydoni bo'lib, unda o'zi uchun oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish, asosan, fermerlik faoliyatini amalga oshirishga mo'ljallangan. Tomorqa yerlarining tarixi juda qadimgi davrlarga borib taqaladi. O'zbekistonning ko'plab hududlarida, ayniqsa, tog'li va qishloq joylarida, bu yerlar asrlar davomida aholining oziq-ovqat va boshqa kundalik ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynab kelgan.

Qishloq xo'jaligida tomorqa yerlarining iqtisodiy ahamiyati

Tomorqa yerlarining iqtisodiy ahamiyati katta. Ular qishloq aholisining bandligini ta'minlaydi, ularning o'zini o'zi ta'minlash imkoniyatlarini yaratadi. Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tomorqa yerlaridan foydalanish, ayniqsa, qishloq aholisining kam daromadli qismini qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyatga ega (Akramov, 2020). Tomorqa yerlarida yetishtiriladigan mahsulotlar, bir tomondan, oilaning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan, bozorlarda sotilish orqali qo'shimcha daromad keltiradi.

O'zbekistonda tomorqa yerlaridan foydalanish orqali olingan mahsulotlar, shuningdek, mahalliy bozorlar uchun zarur bo'lgan o'simliklar va sabzavotlar yetishtiriladi, bu esa mamlakatdagi oziq-ovqat ta'minotiga katta hissa qo'shadi. Ko'plab tadqiqotlar tomorqa yerlarining iqtisodiy samaradorligini ko'rsatgan (Pulatov, 2021). Masalan, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, tomorqa yerlarida o'simliklar yetishtirish nafaqat o'sha hududdagi

iqtisodiy holatni yaxshilashga, balki respublika bo'yicha oziq-ovqat mahsulotlari ta'minotini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Ekologik foydalar

Tomorqa yerlarining ekologik foydalari ham beqiyosdir. Ular o'z vaqtida, tabiiy resurslarni tejash, ekologik muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Tomorqalarda o'simliklar yetishtirish, tuproq unumdorligini saqlashga yordam beradi, yerning eroziyaga uchrashini oldini olishga yordam beradi. Ayniqsa, tomorqa yerlarida organik qishloq xo'jaligi amaliyotlari keng tarqalgan bo'lib, bu esa atrof-muhitni ifloslanishdan saqlashga yordam beradi.

Tomorqa yerlarining samaradorligi

Tomorqa yerlarining samaradorligi bir qator omillarga bog'liq. Bu omillar orasida yerning unumdorligi, iqlim sharoitlari, ishlab chiqarish texnologiyalari va mahalliy aholining malakasi alohida o'rin tutadi. Tabiiyki, tomorqa yerlarining samaradorligini oshirish uchun zamonaviy agrar texnologiyalarni joriy etish zarur. Bunday texnologiyalar, shuningdek, suv resurslaridan samarali foydalanish, yuqori hosildor o'simlik turlarini ekish kabi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi.

"Tomorqa yerlarining samaradorligini yanada oshirish" masalasi, o'zbekistonlik dehqonchilikni rivojlantirish, qishloq xo'jaligi va resurslardan samarali foydalanish bilan bog'liq muhim vazifa hisoblanadi. Bu yerlar, kichik maydonlarda intensiv ishlab chiqarish va qayta tiklanadigan qishloq xo'jaligi metodlarini qo'llash orqali yuqori rentabellikka erishish imkonini beradi. Samaradorlikni oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar ko'rilishi mumkin:

1. **Innovatsion qishloq xo'jaligi texnologiyalarini joriy etish:** Tomorqa yerlarida zamonaviy texnologiyalarni, masalan, drip sug'orish tizimlarini, avtomatik irrigatsiya va monitoring tizimlarini o'rnatish. Bu yerlarning sug'orilishini samarali boshqarishga yordam beradi.

2. **Organik va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlari:** Kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlar o'rniga organik o'g'itlar va tabiiy zararli organizmlarga qarshi kurash usullarini qo'llash, tuproq salohiyatini saqlash va uzoq muddatli hosil olish imkonini beradi.

3. **Multi-kulturni qishloq xo'jaligi:** Turli ekinlar ekish orqali tuproqni erkinlashtirish, zararkunandalarning oldini olish va mahsulotlarni diversifikatsiya qilish. Masalan, mevali daraxtlar, sabzavotlar va o'simliklar birga yetishtirilishi mumkin.

4. **Mahalliy va moslashtirilgan urug'lar:** O'zbekistonga mos keladigan, o'sishi va mahsuldorligi yuqori bo'lgan urug'larni tanlash. Bu, shu bilan birga, suv va iqlim sharoitlariga moslashgan ekinlarni ekish samaradorligini oshiradi.

5. **Ta'lim va bilim almashish:** Tomorqa yer egalariга zamonaviy qishloq xo'jaligi metodlari va innovatsiyalar haqida treninglar va seminarlar o'tkazish, bilimli dehqonlarni tayyorlash va tajriba almashishni rag'batlantirish.

6. **Qishloq xo'jaligi kreditlash tizimlarini takomillashtirish:** Tomorqa yer egalari uchun arzon va oson kirish imkoni bo'lgan kreditlar va subvensiyalar yaratish, shuningdek, texnik va moliyaviy qo'llab-quvvatlashni ta'minlash.

7. **Tuproqni yaxshilash va muhofaza qilish:** Tuproqning unumdorligini oshirish uchun noaniq, shuningdek, tuproq eroziyasiga qarshi chora-tadbirlar, kompostlash va aylanma dehqonchilikni rivojlantirish.

Ushbu chora-tadbirlar orqali tomorqa yerlarining samaradorligini oshirish, nafaqat qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirish, balki iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlashga ham yordam beradi

Xulosa

Qishloq xo'jaligida tomorqa yerlarining o'rni, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston uchun juda katta ahamiyatga ega. Tomorqa yerlarining iqtisodiy va ekologik foydalari, ularning aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda muhim o'rin tutishini ko'rsatadi. Tomorqa yerlarining samaradorligini oshirish uchun ilmiy-texnik yondashuvlar va zamonaviy qishloq xo'jaligi texnologiyalarini qo'llash, shuningdek, yer resurslarini samarali boshqarish zarur.

Foydalanilgan manbalar

1. Akramov, A. (2020). *Qishloq xo'jaligida tomorqa yerlarining iqtisodiy ahamiyati*. Toshkent: Qishloq Xo'jaligi Akademiyasi.
2. Pulatov, B. (2021). *Tomorqa yerlarining samaradorligini oshirishning zamonaviy usullari*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. "Qishloq ho'jaligi iqtisodiyoti" - A.Karimov
4. "Zaruriy qishloq ho'jaligi texnologiyalari" - X. Suyunov
5. "Agroturizm va uning rivojlanishi" - A. Mustafoev
6. "Tuproqshunoslik" - M.Abdullaev
7. "Barqaror qishloq ho'jaligi" - T. Mirmatov